OCUPAREA FORȚEI DE MUNCĂ: ANALIZĂ CONCEPTUALĂ, CRITICĂ ȘI COMPARATIVĂ A DOCTRINEI JURIDICE

EMPLOYMENT: A CONCEPTUAL, CRITICAL, AND COMPARATIVE ANALYSIS OF LEGAL DOCTRINE

CZU: 331.5:349.2

Adriana MARIAN
Doctorand,
Universitatea de Stat din Moldova
ORCID: 0009-0009-2950-5436
E-mail: adriana.marian@gov.md

Rezumat. *Ocuparea forței de muncă se atestă a fi un domeniu vast și interdisciplinar, care se află într-un proces continuu de redefinire și adaptare la transformările economice, sociale și politice, atât la nivel național, cât și internațional. Analizând literatura de specialitate, se atestă că fenomenul ocupării forței de muncă este analizat prin perspective variate, adesea limitate la anumite componente ale acestuia. Această diversitate, deși valoroasă, generează o imagine fragmentată asupra domeniului. În aceste condiții, se conturează necesitatea unei cercetări complexe, capabile să integreze contribuțiile existente într-un cadru conceptual coerent. O astfel de sinteză ar crea premisele pentru o înțelegere aprofundată și sistematică a mecanismelor juridice, economice și instituționale care influențează ocuparea forței de muncă.*

Summary. *Employment is recognized as a broad and interdisciplinary field that is continuously being redefined and adapted to economic, social, and political transformations at both the national and international levels. An analysis of the specialized literature reveals that the phenomenon of employment is examined from a variety of perspectives, often limited to specific components of the field. Although valuable, this diversity results in a fragmented overall understanding. Under these conditions, there is a clear need for a comprehensive study capable of integrating existing contributions into a coherent conceptual framework. Such a synthesis would establish the foundation for a deeper and more systematic understanding of the legal, economic, and institutional mechanisms that shape employment.*

Keywords: *work, labor force, right to work, employment, labor market.*

Cuvinte-cheie: *munca, forța de muncă, dreptul la muncă, ocuparea, piața muncii.*

Introducere. Ocuparea forței de muncă constituie una dintre cele mai complexe și actuale problematici juridico-sociale, situată la intersecția dintre drept, economie și politici publice. Într-un context marcat de transformări continue ale pieței muncii, generate atât de globalizare, cât și de noile forme de organizare a activității profesionale, analiza conceptuală și doctrinară a fenomenului ocupării capătă o importanță deosebită.

Doctrina juridică a manifestat un interes constant față de acest subiect, întrucât munca, privită nu doar ca factor economic, ci și ca valoare socială fundamentală, reprezintă fundamentul dezvoltării societății și garanția realizării drepturilor și libertăților individuale. Din această perspectivă, ocuparea forței de muncă nu este doar o chestiune tehnică, legată de raporturile de muncă, ci o problemă de politică juridică și socială, care influențează echilibrul dintre cerințele economiei și protecția individului.

Astfel, în diferite perioade istorice și etape de dezvoltare socială, oamenii de știință au încercat să explice și să analizeze, printr-o diversitate de perspective, provocările generate de dinamica pieței muncii, precum și rolul esențial al politicilor publice în configurarea acesteia. Totodată, cercetările au vizat nu doar identificarea dificultăților practice privind integrarea forței de muncă, ci și clarificarea noțiunilor juridice și teoretice care definesc acest fenomen complex. Prin urmare, ocuparea forței de muncă se conturează ca un câmp de cercetare interdisciplinar, aflat într-un proces continuu de redefinire și actualizare, în corelație directă cu transformările economice, sociale și politice la nivel național și internațional.

Astfel, ocuparea forței de muncă a constituit o preocupare științifică a mai multor cercetători:

- *români:* Zamfir, C., Athanasiu, A., Athanasiu, C., Țiclea, A., Ștefănescu, I. Tr., Ștefănescu, A., Pohoață, I., Matei, C., Ghimpu, S. și alții;
- *autohtoni:* Romandaș, N., Boișteanu, E., Sadovei, N., Macovei, T., Timofti, E., Bîrcă, A., Rusu, V., Onofrei, A., Bugai, E. și alții.

În acest context, trebuie menționat faptul că unii cercetători studiind problema ocupării forței de muncă, au analizat doar anumite aspecte. Limitele acestor analize variază de la abordări conceptuale, până la examinarea cadrului juridic incident, subiecți de drept, instituții și instrumente concrete de politic în domeniul ocupării. În acest sens, este important să evidențiem acele opinii care au servit drept punct de pornire în efectuarea acestui studiu.

Potrivit dicționarului explicativ al limbii române, prin muncă se înțelege: 1. o activitate conștientă (specifică omului) îndreptată spre un anumit scop, în procesul căreia omul efectuează, reglementează și controlează prin acțiunea sa schimbul de materii dintre el și natură pentru satisfacerea trebuințelor sale; 2. un folos material, bun agonisit prin lucru, câștig, profit. 3. un efort de a realiza ceva; străduanie; ocupație, îndeletnicire [10].

De-a lungul evoluției gândirii științifice, munca a reprezentat un concept fundamental, aflat constant în atenția cercetătorilor din diverse domenii. În anumite concepții teoretice, aceasta a fost privită ca o marfă, idee regăsită și în analiza filozofului german Karl Marx, în lucrarea sa *Munca salariată și capital*, menționează că: „Forța de muncă este o marfă pe care posesorul ei, muncitorul salariat, o vinde capitalului” [11]. În dezvoltarea aceste idei, Karl Marx a remarcat că spre deosebire de alte bunuri, această „marfă” nu există separat de om, ci este inseparabil legată de

muncitorul salariat. Or, pentru a putea supraviețui, este nevoit să-și vândă capacitatea de a munci pe piață, capitaliștilor care dețin mijloace de producție.

Deși concepția marxistă a tratat forța de muncă drept o marfă supusă logicii capitalului, această viziune s-a dovedit limitativă, întrucât reducea activitatea umană la o simplă valoare de schimb. Evoluțiile ulterioare ale doctrinei și practicii juridice, în corelație cu afirmarea drepturilor fundamentale ale omului, au răsturnat această abordare, consacrând munca drept o dimensiune esențială a personalității umane. În acest sens, Declarația de la Philadelphia a Organizației Internaționale a Muncii, formulează expres principiul potrivit căruia *„munca nu este o marfă”,* ea având următoarele caracteristici distincte de conceptul de marfă:

- este inseparabilă de persoana fizică ce o prestează;
- este imposibil de a fi păstrată, consumându-se și creîndu-se în mod continuu;
- este imposibil a fi sporită cantitativ, fără a afecta sănătatea persoanei ce o prestează [2, p. 12-13].

Așadar, Declarația de la Philadelphia, documentul de referință al Organizației Internaționale a Muncii, consacră principiul potrivit căruia munca nu poate fi redusă la statutul de marfă, fiind o valoare socială și juridică fundamentală. Această viziune, departe de a fi doar o opțiune ideologică, a căpătat consacrare doctrinară în literatura de specialitate. Astfel, cercetătorii români Alexandru Țiclea și Laura Georgescu subliniază că *„munca îi conferă fiecărui individ o identitate personală și socială, un anumit prestigiu în societate, fiind matricea activității umane și reprezintă, în același timp, expresia individualității”*[4, p.7].

În această logică, reducerea muncii la o simplă „valoare de schimb” ar echivala cu o negare a naturii sale intrinseci, atât ca activitate prin care individul participă la progresul social, cât și ca expresie a libertății și responsabilității sale.

Prin urmare, atât fundamentul normativ internaționalcât și doctrina juridică confirmă că munca depășește limitele economicului, fiind, în esență, un atribut al ființei umane, care îi conturează statutul social și îi exprimă unicitatea în cadrul societății. Din acest punct de vedere, munca nu este analizată doar ca fenomen economic, ci și ca relație juridică, ce implică drepturi, obligații și garanții.

În paralel cu analiza muncii, literatura de specialitate recunoaște existența unui concept distinct, și anume *forța de muncă*. Spre deosebire de muncă, care este activitatea efectivă prestată, forța de muncă reprezintă ansamblul aptitudinilor, cunoștințelor și capacităților fizice și intelectuale ale individului care pot fi valorificate prin muncă. Aceasta se manifestă ca potențial de activitate, care devine relevant juridic odată ce persoana intră într-un raport de muncă. Prin urmare, dacă munca se referă la fapta concretă de a lucra, forța de muncă se referă la capacitatea de a presta această muncă.

În doctrină juridică, această idee este reflectată clar de către cercetătorul Ion Tr. Ștefănescu, care subliniază că forța de muncă conferă individului statutul de subiect

de drept al raportului de muncă, în timp ce munca constituie obiectul acestuia, adică activitatea efectiv prestată [3, p.146].

Prin urmare, drepturile și obligațiile stabilite prin raportul juridic de muncă se raportează atât la capacitatea juridică a angajatului de a presta muncă, cât și la munca concret realizată, evidențiind importanța reglementării legale și a protecției juridice a subiectului muncii

Această abordare doctrinară permite înțelegerea clară a faptului că forța de muncă nu se reduce la activitatea efectivă, ci constituie premisa necesară pentru încheierea și desfășurarea raportului juridic de muncă, iar munca reprezintă concretizarea acestui potențial în cadrul legal prevăzut de legislația muncii.

Astfel, după ce am explorat conceptele fundamentale de *muncă* și *forță de muncă*, urmează să aducem în lumina reflectoarelor o dimensiune de o importanță majoră pentru această cercetare: *dreptul la muncă*. Acesta nu este doar un termen abstract, ci reprezintă forma juridică prin care societatea și legislația îi conferă individului posibilitatea de a-și valorifica capacitățile productive. În esență, dreptul la muncă oferă muncii o „haină" juridică, transformând activitatea productivă într-un drept protejat și garantat de norme, atât naționale, cât și internaționale.

Această dimensiune a dreptului la muncă este consolidată, în primul rând, evolutiv, de cadrul normativ internațional, care a reprezentat un punct de plecare pentru elaborarea legislației naționale. Normele internaționale au stabilit principii fundamentale și standarde generale privind protecția muncii, accesul liber la ocupare și condițiile echitabile de desfășurare a activității productive. În acest context, dreptul la muncă nu este doar un ideal abstract, ci capătă consistență juridică și claritate conceptuală, fiind recunoscut și garantat prin instrumente internaționale fundamentale.

În acest sens, un reper deosebit de important îl constituie art. 23 al Declarației Universale a Drepturilor Omului, care prevede că, *„orice persoană are dreptul la muncă, la libera alegere a muncii, la condiţii echitabile şi satisfăcătoare de muncă, precum şi la ocrotire împotriva şomajului*"[7]. Acest document a servit drept punct de referință esențial pentru statele naționale, influențând modul în care dreptul la muncă este reglementat și garantat prin legislația internă, încât, art. 43 din Constituția Republicii Moldova reflectă în mod expres principiile stabilite de Declarația Universală, consacrând aceleași drepturi fundamentale: libertatea alegerii muncii, condiții echitabile și satisfăcătoare de muncă și protecția împotriva șomajului [8]. Această analogie subliniază continuitatea și coerența principiilor internaționale cu normele naționale, demonstrând că legislația Republicii Moldova se aliniază standardelor internaționale în materie de drepturi sociale și protecția muncii.

În ceea ce privește abordarea doctrinară a dreptului la muncă, autorii autohtoni Eduard Boișteanu și Nicolae Romandaș subliniază rolul esențial al reglementării acestui drept în cadrul normativ național. Ei evidențiază că dreptul la muncă constituie un drept fundamental al omului, a cărui protecție și garantare necesită norme juridice clare, aplicabile și eficiente [1, p. 6]. În acest sens, autorii accentuează

că, în contextul Republicii Moldova, dreptul la muncă este consolidat atât la nivel constituțional, prin prevederile articolului 43 din Constituție, cât și prin acte normative specifice, în special prin Codul Muncii al Republicii Moldova, care detaliază drepturile și obligațiile părților implicate în raporturile de muncă.

Un alt aspect relevant, constă în distincția dintre *dreptul la muncă* și *dreptul la ocupare*, ori, analiza dintre garantarea constituțională a acestui drept și realizarea sa efectivă în practică sunt aspecte esențiale pentru evaluarea funcționalității cadrului normativ și a impactului său asupra participanților la piața muncii.

Astfel, chiar dacă dreptul la muncă este garantat constituțional, realizarea sa efectivă depinde de multiple condiții economice, sociale și politice. Or, statul are obligația de a crea un cadru favorabil ocupării, prin politici active de muncă, educație și formare profesională, precum și prin stimularea economiei pentru a genera locuri de muncă. În absența unor astfel de măsuri, dreptul la muncă rămâne o promisiune legală, fără impact real asupra cetățenilor.

După cum s-a arătat anterior, în doctrină se face distincție între *muncă* – activitatea efectiv prestată de angajat, *forță de muncă* – ansamblul aptitudinilor și capacităților persoanei, care devin relevante juridic odată cu intrarea într-un raport de muncă și *dreptul la muncă* care se conturează ca un drept fundamental, oferind muncii o formă juridică concretă – o „haină" prin care activitatea productivă este protejată și recunoscută legal. Efectivitatea acestui drept depinde de o serie de condiții economice, sociale și administrative, astfel încât să nu rămână doar o promisiune formală. Pornind de la această diferențiere, devine necesară analiza conceptului conex de *ocupare a forței de muncă*, care reflectă modul în care dreptul la muncă se concretizează în practică și implică nu doar aspecte juridice, ci și dimensiuni economice și sociale semnificative.

Astfel, odată ce ocuparea forței de muncă este înțeleasă ca valorificarea potențialului, importanța *Legii nr. 105/2018 privind promovarea ocupării forței de muncă și asigurarea de șomaj*, devine evidentă, aceasta stabilind cadrul normativ care garantează integrarea reglementată, remunerată și protejată juridic a persoanelor.

Importanța cadrului normativ instituit prin norma citată nu a rămas fără ecou în doctrină, numeroși autori abordând conceptul de ocupare a forței de muncă atât din perspectivă juridică, cât și economică.

În acest sens, prin abordările profesorului Ion Traian Ștefănescu, se subliniază că ocuparea forței de muncă nu poate fi redusă la simpla încheiere a unui contract individual de muncă, ci presupune valorificarea capacității de muncă a individului prin intermediul unor raporturi juridice legale și protejate [3, p.160]. Prin urmare, ocuparea se relevă ca un fenomen juridic și social de amploare, care îmbină atât dimensiunea economică, cât și cea normativă, întrucât integrează individul în sfera activităților productive, oferindu-i în același timp garanții de legalitate și securitate socială.

Într-o perspectivă complementară, doctrina economică interpretează ocuparea forței de muncă sub două aspecte: în *aspect larg* şi în *aspect îngust*. În aspect larg, această include acţiunile administraţiei publice centrale, locale şi ale unităţilor economice, care au impact direct asupra proceselor de creare a noilor locuri de muncă atractive. Această abordare include atît politica macroeconomică a statului în domeniul de ocupare a forţei de muncă, cît şi politicile sectoriale de educaţie, de organizare a sistemului de protecţie socială, de dezvoltare a infrastructurii de producţie şi sociale, de stimulare a tinerilor în activitatea de muncă. În aspect îngust, se reflectă acţiunile specifice care apar pe piaţa muncii, provocate de schimbările permanente în raportul dintre oferta şi cererea forţei de muncă.

Astfel, cadrul legislativ și analiza doctrinară se susțin și se completează reciproc: legea conferă validitate juridică și instrumente de aplicare, iar doctrina adaugă dimensiunea interpretativă și critică, punând în evidență misiunea practică și totodată fundamentul teoretico-juridic al procesului ocupării forței de muncă.

Un alt concept frecvent analizat în doctrina juridică este *piața muncii*, înțeleasă ca un cadru social și economic în care se întâlnesc cererea și oferta de forță de muncă. Ea reprezintă spațiul concret în care dreptul la muncă și ocuparea forței de muncă își găsesc realizarea practică, prin interacțiunea dintre angajatori și salariați, respectiv dintre normele juridice și mecanismele economice.

În această ordine de idei, apare necesitatea de a scoate în evidență noțiunea de *piața muncii,* care potrivit Legii nr.105 din 14.06.2018 cu privire la promovarea forței de muncă și asigurarea de șomaj, reprezintă „*spaţiu economic în care se întîlnesc, se confruntă şi se negociază liber cererea de muncă, exprimată de către deţinătorii de capital, în calitate de cumpărători, şi oferta de muncă, reprezentată de posesorii forţei de muncă, în calitate de ofertanţi”.*

Reieșind din această definiție, se confirmă și pozițiile exprimate în doctrina juridică, potrivit cărora piața muncii nu poate fi redusă la un simplu mecanism economic, ci reprezintă un ansamblu complex de relații sociale și juridice. În baza acestei noțiuni, se pot identifica componentele fundamentale ale pieței muncii:

- *oferta de muncă* care se manifestă prin totalitatea resurselor umane disponibile pe piață;
- *cererea de muncă* - necesarul de forță de muncă solicitat de angajatori, determinat de structura economică, nivelul tehnologic, obiectivele de producție și politicile de dezvoltare.
- *interacțiunea dintre cerere și ofertă* – stabilește nivelul ocupării și condițiile de muncă, inclusiv salariile și beneficiile sociale [6, p. 575].
- *instituțiile pieței muncii* – organismele și mecanismele care facilitează întâlnirea cererii cu oferta, precum agențiile pentru ocuparea forței de muncă, sindicatele, organizațiile patronale și autoritățile de reglementare a muncii.

Prin urmare, studiul pieței muncii din perspectivă juridică este indispensabil pentru a înțelege modul în care dreptul la muncă, consacrat constituțional și

internațional, se transpune în realitatea socială și economică, devenind un instrument efectiv de protecție a persoanei și de promovare a echității în raporturile de muncă.

După ce am analizat conceptul de piață a muncii și componentele sale fundamentale, considerăm necesar să aducem în discuție un alt concept de importanță majoră pentru cercetarea de față, și anume cel al *politicilor active și pasive de ocupare a forței de muncă.* Aceste politici constituie instrumente esențiale prin care statele și instituțiile abilitate intervin pentru a asigura echilibrul pieței muncii, reducerea șomajului și realizarea efectivă a dreptului la muncă.

În doctrina juridică și în sursele de specialitate, politicile de ocupare sunt tratate ca un ansamblu de măsuri cu finalitate socio-economică și juridică, care se împart, în mod tradițional, în două mari categorii: politici active, orientate spre stimularea creării locurilor de muncă și integrarea persoanelor pe piața muncii, și politici pasive, axate pe protecția șomerilor prin mecanisme de asigurare socială.

Concluzii. Analiza realizată demonstrează că ocuparea forței de muncă nu poate fi înțeleasă în mod izolat, ci doar printr-o abordare complexă și interdisciplinară, care să îmbine perspectiva juridică, economică și socială. Pornind de la modul în care, în cele mai vechi timpuri, munca era privită ca o simplă marfă și până la consacrarea internațională a principiului potrivit căruia munca nu poate fi tratată ca o marfă, se observă o evoluție conceptuală și normativă.

Cercetarea doctrinară și analiza comparativă a literaturii de specialitate au scos în evidență faptul că atât noțiunea de forță de muncă, cât și cea de drept la muncă și drept la ocupare sunt elemente fundamentale pentru înțelegerea realităților pieței muncii. În egală măsură, conceptul de piață a muncii și componentele sale esențiale, precum și distincția dintre politici active și pasive de ocupare, reflectă modul în care legislația și doctrina juridică contribuie la echilibrul dintre cerere și ofertă, protecția socială și promovarea ocupării depline.

Astfel, demersul științific de analiză critică și comparativă a acestor concepte devine indispensabil pentru orice cercetare asupra fenomenului ocupării forței de muncă. El permite nu doar înțelegerea profundă a fundamentelor teoretice și normative, ci și identificarea limitelor abordărilor existente și a necesității de perfecționare a cadrului juridic, în concordanță cu standardele internaționale și cu evoluțiile socio-economice contemporane.

Referințe bibliografice:

1. Boișteanu E., Romandaș N., Dreptul muncii. Chișinău, 2015.
2. Ștefănescu I. T., Tratat de dreptul muncii. București, Wolters Kluwer, 2007.
3. Ștefănescu I. T., Tratat de dreptul muncii (Ediția a IV-a, revizuită și adăugită). București: Editura Universul Juridic, 2017.
4. Țiclea A. și Georgescu L., Dreptul muncii. București, 2020.

5. Țiclea A. Tratat de dreptul muncii. București: Universul Juridic, 2016.
6. Vieriu E., Vieriu D., Dreptul muncii. Chișinău, 2012.

Acte normative:

7. Declaraţia Universală A Drepturilor Omului din 10 decembrie 1948, Disponibil: https://www.ohchr.org/sites/default/files/UDHR/Documents/UDHR_Translations/rum.pdf
8. Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1994, nr.1.
9. Legea cu privire la promovarea ocupării forţei de muncă și asigurarea de șomaj nr. 105 din 14 iunie 2018. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2018, nr. 295-308.

Surse web:

10. https://dexonline.ro/definitie/munc%C4%83/definitii
11. Karl Marx, Munca salariată și capital. [citat 15.09.2025] Disponibil: https://www.marxists.org/romana/m-e/1847/munca-salariata/c01.htm?utm_source=chatgpt.com